

Felles innspill fra fylkeskommunene til Totalberedskapsmeldingen

Fylkeskommunens ansvar og oppgaver innenfor sikkerhet og beredskap

Gitt fylkeskommunens rolle i totalforsvaret, som regional utviklingsaktør og planmyndighet, bør fylkeskommunene involveres i arbeidet med å etablere en ny rådsstruktur og en langtidsplan for sivil beredskap.

Det er behov for lovverksendring på flere områder som berører fylkeskommunens ansvarsområder. Fylkeskommunens ansvar og rolle må tydeliggjøres i gjennomgangen av de de samfunnskritiske- og grunnleggende nasjonale funksjonene, forholdet til sikkerhetsloven og nasjonalt beredskapssystem. Fylkeskommunene er en sentral aktør i totalforsvaret og i den sivile støtten til forsvaret regionalt, og bør dermed også inkluderes på et nasjonalt nivå i planleggingen og utformingen av den sivile støtten til forsvaret og i nasjonalt beredskapssystem. Dette gjelder også involvering i nasjonale øvelser.

Tannhelsetjenesten er en del av helseberedskapen, og fylkeskommunen har ansvar for den offentlige tannhelsetjenesten. Fylkeskommunen understreker viktigheten av å inkludere tannhelse i det videre arbeidet med helseberedskapen, og tydeliggjøre fylkeskommunens ansvar i et bredere perspektiv som også ivaretar den private delen av tannhelsetjenesten.

Nærmere om fylkeskommunens ansvar som veieier og for sivil transportberedskap

Fylkeskommunene en betydelig aktør i samferdselssektoren, både som landets største veieier og forvalter av kollektivtransport. Det er et særlig behov for å prioritere revisjon av forskrift om sivil transportberedskap for å tydeliggjøre fylkeskommunens ansvar. Ansvar og revisjonsarbeidet må sees i et totalforsvarsperspektiv, i tråd med NATOs forventninger og vertslandstøttekonseptet, samt elektrifiseringen i samferdselssektoren.

Det er et konkret behov for å etablere systemer og formelle rapporteringslinjer for at fylkeskommunene kan ivareta dette ansvaret. Fylkeskommunen har ingen hjemmel til å pålegge transportaktører et rapporteringsansvar, eller til å utføre konkrete transportoppdrag. Arbeidet med regelverksrevisjon må skje i samråd med fylkeskommunen.

Fylkeskommunene mener at regional representasjon i SDs Rådgivende forum for sivil transportberedskap må ivaretas på en mer hensiktsmessig måte, og at rådet må videreutvikles for å se på sivil transportberedskap i en større helhet.

Det er også et behov for å se sivil transportberedskap i sammenheng. Det må tydeliggjøres hva som skal ligge til fylkeskommunens oppgaver ved nasjonale og grenseoverskridende hendelser, hvordan dette skal sees opp mot andre aktørers planverk, og det må defineres et mandat for en av aktørene til å lede et slikt arbeid. Dette må også sees i sammenheng med evakueringsplanverk, kommunenes ansvar for evakuert- og pårørendesenter, planverk for krigsutflytting, tilfluktsteder, og andre sentrale knutepunkt i tråd med NATOs forventninger.

Dette må også sees opp mot fylkeskommunens ansvar som veieier og forvalter av fylkesveinettet og som ansvarlig for kollektivtrafikken, og at dette er nært koblet sammen med forswarets behov og nasjonale føringer for sivile transportårer i det øvre krisespekteret. Det er etablert et rammeverk for samhandling om militære behov for transportinfrastruktur hvor fylkeskommunen er representert. Det er avgjørende at fylkeskommunen involveres i utvikling og planlegging av nasjonalt planverk for å kunne gjøre de nødvendige utbedringer og investeringer som kreves for å ivareta militære og sivile behov i et totalforsvarsperspektiv.

Både i den daglige driften og ved hendelser/kriser vil kollektivtrafikken være en kritisk samfunnsfunksjon. Den må derfor vies mer oppmerksomhet i planverket for sivil transportberedskap enn hva Totalberedskapsmeldingen gir uttrykk for. Det må utvikles sentrale føringer for drivlinjer i materiellparken som kan fungere i beredskapssituasjoner

Ved et tydelig mandat og tilstrekkelig ressurssetting, kan fylkeskommunen ta initiativ til å lage felles, helhetlige transportberedskapsplaner for og mellom fylkene med bidrag fra andre sivile og militære myndigheter.

Sivile beskyttelsestiltak og andre forutsetninger for motstandskraft

Ved å formidle pålitelig informasjon og kunnskap kan fylkeskommunen bidra til å øke bevisstheten om viktigheten av å bevare kulturarven, motvirke desinformasjon og falske nyheter. Totalberedskapsmeldingen peker på vektleggingen av kritisk tenkning, demokrati og medvirkning i grunnopplæringen som et viktig befolkningsrettet beskyttelsestiltak mot påvirkningsoperasjoner og desinformasjon. Staten bør forsterke dette ytterligere blant annet gjennom klarere føringer for utviklingen av temaet demokrati og medborgerskap i videregående opplæring. Det forutsettes at dette skjer i samarbeid med fylkeskommunene.

Gjennom regional planlegging bidrar fylkeskommunen blant annet til at kulturminner og kulturmiljøer blir ivaretatt i areal- og reguleringsplaner. Som myndighetsutøver har fylkeskommunen et ansvar sikre at kulturarven beskyttes i krisesituasjoner.

Fylkeskommunene har ansvar for å fremme og legge til rette for et brett spekter av kulturvirksomhet gjennom ulike virkemidler, som ikke er avgrenset til fredstid. Erfaringene fra koronapandemien viser hvordan fylkeskommunen kan bidra til infrastruktur for produksjon og formidling av kunst og kultur og møteplasser for kultur og fritid, også i krisetider.

Fylkeskommunene skal fremme folkehelse innenfor sine fagområder, og ha oversikt over helsetilstanden og folkehelseutfordringene i fylket. En mer systematisk kunnskapsdeling mellom forvaltningsnivåene og deres samarbeidsparter, kan gi bedre kunnskap om gode og effektive folkehelsestiltak, som samlet sett styrker befolkningens motstandsevne.

Styrke forsyningssikkerheten

Som regional planmyndighet har fylkeskommunen en tydelig rolle i å sikre jordvernet, og vil være en sentral bidragsyter i arbeidet med å utvikle fremtidens matsystem. Fylkeskommunen tilrettelegger for samarbeidsarenaer og partnerskap som gir mulighet for kompetansedeling, felles ressursutnyttelse, ideutvikling og planlegging. Fylkeskommunens ansvar for de samfunnskritiske- og grunnleggende nasjonale funksjonene fremkommelighet og transportevne på fylkesveinettet vil også være av betydning. Samlet sett gjør dette fylkeskommunen til en relevant aktør i rådsstrukturen, og i utredningen av det sektornøytrale apparatet på dette området.

Styrket sivil motstandskraft i nord – og i resten av landet

Fylkeskommunene stiller seg bak viktigheten av å styrke det samlede totalforsvaret i Troms og Finnmark. Fylkeskommunen støtter også tilnærmingen om gjennomføring av pilotprosjektet i Finnmark, og følger utviklingen i dette og hvordan dette også kan spres nasjonalt, som et ledd i å styrke motstandskraften i hele samfunnet.

Samtidig vil fylkeskommunene understreke at i en situasjon med militær eller hybrid krigføring mot Norge vil andre områder, med høy befolkningskonsentrasjon, eller viktig betydning for verdiskaping og energitilførsel- og distribusjon, være utsatt for angrep. Prioritering av ressurser til sivil beredskap må gjøres ut fra en helhetlig, nasjonal trusselvurdering.

Økonomisk handlingsrom

Fylkeskommunene legger til grunn at Stortinget følger opp meldingen med styrking av det økonomiske handlingsrommet slik at fylkeskommunen settes i stand til å ivareta ansvaret innen samfunnssikkerhet og beredskap og evnen til å ivareta nasjonal sikkerhet.

Nasjonal transportplan legger føringer for fylkeskommunes rammer til utvikling og drift av fylkesveinettet. Fylkeskommunene understreker at midlene som er satt av i NTP til fylkesveinettet ikke er tilstrekkelig for å redusere vedlikeholdsetterslepet og gjøre nødvendige investeringer for å sikre mobilitet og fremkommelighet på fylkesveinettet.

Bygging av tilfluktsrom i nye bygg vil gi merutgifter for fylkeskommunen. Kostnadene som legges til grunn bør ettergås. Fylkeskommunen legger til grunn at forskriften følges opp med tilstrekkelige ressurser og ikke påvirker vedtatte planer.